

TÜRKİSTAN EYALETİNİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ALTYAPISI

Kazakistan'ın sosyo-ekonomik olarak kalkınmasının temel göstergeleri, ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan halkın yaşam standartlarına yansımaktadır. Bu bağlamda, her bölgedeki sosyal ve kültürel altyapı sorunlarının tam olarak çözüldüğünden söz edememekteyiz. Halkın refahını ve yaşam standartlarını iyileştirmek için hazırlanan programlar kapsamında alınan önlemler, bölgelerde yıllar boyunca biriken sorunları tam olarak çözememektedir. Bu sorunlar bölgelerdeki sosyal ve kültürel altyapı durumu ile ilgilidir.

Bu noktada, Türkistan eyaletinin durumu özellikle ilgi çekicidir. Eyaletin sosyal ve kültürel altyapısını tanımlamak için temel boyutlarını gözden geçirmek gerekmektedir. Bölgenin sosyal altyapısı şunları içermektedir: konut, eğitim, sağlık, hizmet sektörü, yemek sektörü ve finansal hizmetler. Kültürel altyapı ise müzeleri, kütüphaneleri, rekreasyon alanlarını, sanat etkinliklerini, tiyatroları, kültür evlerini, parkları vb. kapsamaktadır.

Hâlihazırda Türkistan eyaletindeki sosyal altyapının en önemli konularından biri konut meselesidir. Nüfus artış hızının yüksek olduğu bir bölge için konut meselesi her zaman gündemde yer almıştır. Türkistan'ın eyalet merkezi haline gelmesinden sonra, yeni konutların inşa edilmeye ve yeni mikro bölgelerin açılmaya başlandığı görülmektedir. Bu durum, şehir halkının konut sorununun çözülmeye başladığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, 2000'den bu yana Türkistan'da yaklaşık 25,000 kişi arazi için sıra beklemektedir. Ayrıca, son yıllarda şehirde kiralık konut fiyatlarındaki artış, konutlara olan talebin arttığı anlamına gelmektedir. Şu anda, konut meselesi eyalet merkezine taşınan genç aileler ve uzmanlar için ciddi bir sorun haline gelmektedir.

Sosyal altyapının temel sorunlarından biri olan eğitimin Türkistan eyaletindeki durumu istatistiklerle açıkça görülmektedir. Eyalette her geçen gün artan okul çağındaki çocuk sayısı nedeniyle okullarda kapasite sıkıntısı baş göstermeye başlamıştır. Örneğin, 2018'de Türkistan eyaletinde 35,466 öğrenci için okullarda yeterli yer bulunamaması nedeniyle bazı okullar üç vardiye eğitim vermek zorunda kalmıştır. Bu durum, eyalette yeni okulların inşasını ve eğitim kalitesinin iyileştirilmesini gerektirmektedir. Ayrıca, okuldan mezun olanların %50'den fazlası üniversiteye girememektedir. Bu da öğrencilerin kaliteli

eğitime tam erişiminde bazı sorunların olduğunu göstermektedir. Sağlık alanında ise bölgedeki kronik ve bulaşıcı hastalıkların seviyesi bazı göstergelerde üst sıralarda yer almaktadır. Bu durum, Türkistan eyaletinde sağlık çalışanları ve sağlık kurumlarının eksikliğine işaret etmektedir.

Türkistan eyaletinde hizmet ve yeme içme sektörünün oldukça gelişmiş bir seviyede olduğu ifade edilebilir. Türkistan şehirini ele alacak olursak, hizmet sektörünün kalitesi ve çeşitliliğinin yüksek düzeyde olduğu belirtilebilir. Bu yöre halkının geçmişten gelen bu sektörlerdeki tecrübesinden kaynaklanıyor olabilir. Örneğin, pazarlar, alışveriş merkezleri, otel ve restoranlar Orta Çağ geleneklerinin belirgin izlerini taşımaktadır. Bunun yanı sıra, günümüzde şehrin inşasında Orta Çağ mimari tarzının uygulanması tarihsel sürekliliği devam ettirmektedir. Şehirde Doğu Pazarı, Doğu Hamamı gibi komplekslerin inşa edildiği görülmektedir. Dahası Türkistan'da noterler, hukuk büroları, arabuluculuk gibi çeşitli hizmetler de bulunmaktadır. Lakin bunun aksine eyaletteki finansal hizmet sektörünün kapasitesinin düşük kaldığı belirtilebilir. Bunun başlıca nedenleri arasında ikinci kademe bankaların yetersiz düzeyde hizmet vermesi, özel birimlerin eksikliği ve diğer sebepler yer almaktadır. Ulaşım sektörünün ise özellikle Almatı, Çimkent, Taraz ve Kızılorda yönünde giden güzergâhların planlaması ile gelişmekte olduğu ifade edilebilir.

Türkistan eyaletinin kültürel altyapısı, bölgede turizmin gelişmesiyle doğrudan ilişkilidir. Burada eyaletin coğrafi yapısı ile tarihi ve kültürel anıtları büyük rol oynamaktadır. Ayrıca, Türkistan'ın eyalet merkezi olarak gelişmesi kültürel altyapının güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. Şu anda eyalet genelinde 27 müze bulunmaktadır. Müze koruma alanlarındaki tarihi ve kültürel anıt sayısı ise 358'dir. 2019'da eyalette bulunan müzeleri 1,915,200 kişi ziyaret etmiştir. Eyaletteki kütüphane sayısı ise 390'a ulaşmaktadır. Bu kütüphanelerin toplam okuyucu sayısı 489,900 kişidir. Bunların %3.2'si yani 15,400 kişi kütüphanelerdeki bilgilere internet aracılığıyla ulaşmaktadır. Ayrıca, 2019 itibarıyla eyalette 4 tiyatro faaliyeti göstermektedir. 2019'da tiyatro repertuarında 65 performans ve 12 yeni oyun sahelenmiştir. Buna ek olarak, Türkistan eyaletinde 251 kültür ve eğlence

mekânı bulunmaktadır. Bunların arasında çeşitli topluluklar, sanatçıların etkinlikleri, kulüpler, amatör dernekleri, eğitim kursları vb. yer almaktadır. 2019 yılında yaratıcı ekiplerdeki katılımcı sayısı 11,900 kişi ve çocuk ekiplerindeki katılımcı sayısı 7,700 kişi olmuştur. Parklar da insanlar için bir eğlence ortamı olarak önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda eyalet genelinde 27 park bulunmaktadır. 2019'da bu parklarda 123 kitlesel kültürel etkinlik düzenlenmiştir. Genel olarak yılda 59,700 kişi boş zamanlarını bu parklarda geçirmektedir. İstatistiklerdeki bu göstergeler, kültürel altyapının sosyal çevre üzerindeki etkisinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Bu rakamlara rağmen, 2019'da Türkistan'da yapılan bir ankete katılanların %37'si Türkistan şehrinde yaşamın zor olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, halkın şehirdeki sağlık hizmetlerinden, spor ve yardımcı eğitim kurumlarından memnun olmamasından kaynaklanmaktadır. Ankete katılanların %59.3'ü ise Türkistan'da yaşamaktan tamamen memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak, şehirde değişiklikler yapılması gereken alanlar hakkında sorular sorulduğunda, ankete katılanların %30'u trafik düzenlemesi, %28.3'ü kentsel temizlik ve ekoloji, %25.7'si kamu hizmeti, %25.3'ü iş geliştirme ve turistik cazibe ve %24'ü kaliteli eğitime odaklanmak gerektiğini vurgulamışlardır. Ankete katılanların cevapları, Türkistan'ın sosyal ve kültürel altyapısının temel ihtiyaçlarına işaret etmektedir. Ayrıca, eyalet merkezinde ortaya çıkan durumun eyalet geneline yansdığı da görmek mümkündür.

Sonuç olarak, Türkistan eyaletinin sosyal ve kültürel altyapısının gelişim sürecinin daha yeni başladığını söyleyebiliriz. Eyalet merkezi olan Türkistan'da yeni inşa edilen konutlar, okullar, klinikler, tiyatrolar, müzeler, rekreasyon alanları, parklar ve eğlence merkezleri gelecekte şehir halkının daha kaliteli bir yaşam sürmesine hizmet edecektir. Buna ek olarak, eyalet çapında uygulanan sosyal programların sonuçları, yerel halkın kaliteli eğitim ve sağlık hizmetleri almasını sağlamalıdır. Bu durum, Türkistan eyaletinin ülkenin güney bölgesindeki ekonomik açıdan önde gelen bir eyalet olarak etkisini artırmaya devam etmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca, Türkistan eyaletinde sosyal ve kültürel altyapının geliştirilmesi bölgenin turizm potansiyelini artıracaktır.

Politika, Dış İlişkiler ve Güvenlik

- Rusya Başbakanı Mihail Mişustin'in COVID-19 testinin pozitif çıkması nedeniyle görevini geçici bir süreliğine bırakmasının ardından Başbakan Yardımcısı Andrey Belousov Başbakan vekili olarak atanmıştır. Mişustin, Cumhurbaşkanı Vladimir Putin ile görüntülü görüşmesi sırasında hükümetin kendisinin yokluğunda normal düzeninde çalışmaya devam edeceğini bildirdi. Başbakan, vatandaşları korona virüs salgınına mümkün olduğunca ciddiye almaları gerektiği konusunda da uyardı (Kommersant, 30.04.2020).
- Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev Özbekistan'ın Sırdarya bölgesindeki Sardoba barajının yıkılmasının ardından Özbek mevkidaşı Şavkat Mirziyoyev ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Taraflar, Kazakistan'ın Türkistan bölgesindeki çeşitli yerleşim bölgelerini de etkileyen felakatin getirdiği zararların giderilmesi konusunda yürütülen çalışmalarını görüştüler. Özbek lider ortaklaşa alınacak olan tedbirler ile sel felaketinin yol açtığı zararların telafi edilmesini önerisinde bulundu (Akorda, 02.05.2020).
- Hazar Denizi'nde kaçak avcılık yaptığından şüphelenilen dört Azerbaycan vatandaşının gözaltına alınması sırasında Kazakistan sahil güvenlik görevlisinin silahını kullanması sonucunda bir şüpheli ölürken ikisi de yaralanmıştır. Olayın ardından Kazakistan'ın Azerbaycan büyükelçisi Serjan Abdurakimov Dışişleri Bakanlığı'na çağırılmıştır. Azerbaycan tarafı, kendi vatandaşlarının ölümü ile sonuçlanan hadise hakkında ciddi endişelerini dile getirmenin yanı sıra, ateşli silah kullanımının iki ülke arasındaki dost ve kardeşlik ilişkilerinin ruhuna uymadığını vurguladı (Trend, 02.05.2020).
- Kazakistan Dışişleri Bakanlığı, Kazakistan'daki biyolojik laboratuvarlarla ilgili olarak yerli ve yabancı basında yanlış bilgilerin yayılması üzerine açıklamada bulundu. Bakanlık, ülkede biyolojik silahların geliştirilmesine yönelik öne sürülen iddiaları reddetti. Açıklamaya göre, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Savunma Bakanlığı tarafından sağlanan fonlarla inşa edilen Almatı'daki Merkezi Referans Laboratuvarı tamamen Kazakistan'a ait olup faaliyetleri biyolojik güvenlik ve güvenliği sağlamayı amaçlamaktadır (Kazakistan Dışişleri Bakanlığı, 02.05.2020).
- Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) üye ülkelerinin daimi temsilcileri, Pekin'deki ŞİÖ Sekreteryası'nda bir dizi toplantı düzenledi. Toplantılar, örgütün Temmuz 2020'de yapılması planlanan St. Petersburg'da yapılacak zirveye ilişkin nihai belgeleri koordine etmeyi amaçlamaktadır. Korona virüs salgınının ŞİÖ'nün faaliyetlerini etkilediğine dikkat çeken ŞİÖ Genel Sekreteri Vladimir Norov, belgeleri zamanında kabul etmek için daimi temsilcilerin sürece daha aktif bir katılım göstermeleri gerektiğini belirtti (ŞİÖ, 27.04.2020).
- Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (KAAÖ) Genel Sekreteri'nin Kafkasya ve Orta Asya Özel Temsilcisi James Appathurai, ittifakın Karadeniz bölgesindeki güvenlik sorunlarına yanıt olarak Gürcistan'a destek olunması adına attığı adımları özetledi. Appathurai'ye göre Gürcistan, KAAÖ'nün siber güvenlik, enerji endüstrisi ve istihbarat ile diğer önlemleri içeren "hibrid savunma" doktrinine katılacaktır (Agenda.ge, 30.04.2020).

Ekonomi, Finans ve Enerji

- Avrasya Ekonomi Komisyonu, Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ülkelerinde makroekonomik istikrarı korumaya yönelik ve 2020-2021 için hazırlanan AEB'nin makroekonomik politika taslağı yönergelerini onayladı. Böyle bir belge taslağını oluşturma fikri, AEB üye devletlerinin başkanları tarafından, 14 Nisan 2020'de yapılan korona virüs enfeksiyonunun yayılmasını önlemek, ekonomik işbirliğini güçlendirmek ve salgının olumsuz sonuçlarını aşmak için koordineli önlemler alınması amacıyla düzenlenen görüntülü zirve sırasında ortaya atılmıştır (The Astana Times, 01.05.2020).
- Özbekistan'da perakende gıda ticaretinde korona virüs salgını nedeniyle alışverişlerde pazarların yerini süpermarketlerin almaya başladığı görülmektedir. Carrefour mağazalarını imtiyazlı lisans anlaşmasıyla işleten Birleşik Arap Emirlikleri merkezli Majid Al Futtaim, 2020'de Taşkent'te üç süpermarket ve bir hipermarket açmayı planlamaktadır. Şirket, piyasaya giriş için yaklaşık 11 milyon dolar tahsis edecek ve gelecekteki genişlemesi için de bir yılda 10 milyon dolar yatırım yapacaktır (Reuters, 30.04.2020).
- Kırgızistan Başbakan Yardımcısı Erkin Asrandiyev'e göre, Bişkek, ilkenin yaklaşık 4 milyar dolarlık dış borcunun 1,7 milyar dolarlık kısmının muhatabı olan Çin İhracat-İthalat Bankası ile borçların yeniden yapılandırılması konusunda görüşmelerde bulunmaktadır. Daha önce Kırgız tarafı, Pekin'den korona virüs salgını nedeniyle borç ertelenmesi talebinde bulunmuş ve bu duruma Pekin tarafından olumlu yaklaşım olmuştu. Buna ek olarak Kırgız Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov, Çinli mevkidaşı Xi Jinping ile bir telefon görüşmesi yaparak kendisinden ödemelerde hafifletme ve uzatmaya gidilmesi konusunu düşüncesini istedi (Rappler, 29.04.2020).
- Dünya Bankası'nın Tacikistan'daki makroekonomik durum analizine göre, ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'nın (GSYİH) 2020'de %1,7 veya daha az bir oranda düşmesi ile bütçe açığının da GSYİH'nin %5'ini aşması beklenmektedir. COVID-19 salgınının ortaya çıkması ve göçmen işçi dövizlerinin ana kaynağı olan Rusya'daki ekonomik büyümeye ilişkin riskler, Tacikistan'ın makro-ekonomik yapısında önemli bir bozulmaya yol açmaktadır (Avesta, 28.04.2020).
- Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AİKB) Azerbaycan ekonomisinin çeşitlendirilmesi için 250 milyon dolardan fazla yatırım yapmaya hazır olduğunu bildirmektedir. Yatırım için potansiyeli bulunan sektörler arasında yenilenebilir enerji, altyapı, telekomünikasyon ve tarım bulunmaktadır. Bankanın ilgi duyduğu alanlar arasında ülkenin enerji şebekesinin iyileştirilmesi, temiz enerji projelerinin başlatılması, uzak bölgelere geniş bant internet erişimi sağlanması, tarımsal işletmelerin teşvik edilmesi ve devlete ait işletmelerin özelleştirilmesi yer almaktadır (Caspian News, 01.05.2020).
- AİKB ve Yeşil İklim Fonu, Gürcistan'ın başkenti Tiflis'teki metronun güvenilirliğinin, güvenliğinin ve verimliliğinin artırılmasını sağlayacak olan rehabilitasyon projesine 75 milyon avro tahsis edecektir. Kaynaklar, mevcut eski trenlerin yerini almak üzere yaklaşık 40 yeni konforlu ve çevre dostu metro vagonlarının (10 tren seti) temin edilmesinin yanı sıra metro istasyonları ve bir tünelin yeniden inşası için harcancaktır. Modern metronun, insanları, hava kirliliğini önemli ölçüde azaltacak olan toplu taşımayı kullanmaya teşvik etmesi beklenmektedir (Novosti-Gruzia, 30.04.2020).

Toplum ve Kültür

- Pakistan yetkilileri İslamabad'daki Kazakistan Büyükelçiliği'ne korona virüs bulaşan hastaların tedavisinde kullanılan 60.000 hidroklorokin (sıtma ilacı) tabletini teslim etti. Bu ilaçlar tıbbi kurumlarda kullanılmak üzere Nur-Sultan'a gönderilecektir. Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev ve Kazakistan Dışişleri Bakanlığı, Pakistan Hükümetine ve Başbakan İmran Han'a temin ettikleri insani yardım nedeniyle teşekkür etti (Kazakistan Dışişleri Bakanlığı, 28.04.2020).
- Bişkek'teki Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Program Ofisi, Kırgızistan Hükümeti bünyesinde yer alan Yerel Özyönetim ve Etnik Gruplar Arası İlişkiler Devlet Kurumu'na teknik yardım sağladı. Yardım COVID-19 koruma ekibini oluşturmak için 200 nitrit eldiven, 200 koruyucu gözlük, 10 koruyucu tulum ve 2 termometre yer almaktadır. İlgili kurum ve AGİT ofisi, etnik gruplar arası çatışmaların önlenmesi konularında da işbirliğinde bulunmaktadır (Kabar, 30.04.2020).
- Türk Konseyi'ne üye ve gözlemci devletlerin Sağlık Bakanları, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Direktörü'nün de katılımıyla bir video konferans toplantısı düzenledi. Taraflar, COVID-19 ile mücadele ve salgın sonrası dönemde etkileşim yollarını görüştüler ve tehlikeli enfeksiyonların önlenmesi, teşhisi ve tedavisinde bilgi, deneyim ve en iyi uygulamaların paylaşılması için çok taraflı işbirliği mekanizmaları kurmaya karar verdiler (Türk Konseyi, 28.04.2020).
- Avrasya Ekonomi Komisyonu Kurulu, AEB'ye üye ülkelerin Dünya'nın uzaktan veri algılama verilerine dayalı alan ve coğrafi bilgi hizmetleri sağlanması alanında devletler arası işbirliği programını onayladı. 2021-2025 döneminde üç aşamada uygulanması planlanan programın, AEB ülkelerinin çeşitli ekonomik sektörlerinden konulanlara sunulan ilgili bilgi hizmetlerinin kalitesini artırması beklenmektedir (Avrasya Komisyonu, 28.04.2020).
- Türkmenistan hükümeti ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'ndan temsilciler (BMKP) Aşgabat'taki BM binasında düzenlenen bir yuvarlak masa toplantısına katıldı. Etkinliğin ana teması, 2021-2025 yılları için Türkmenistan ve BMKP arasındaki Ülke İşbirliği Programı'nın taslağı olmuştur. Taraflar, hukukun üstünlüğü ve ekonominin çeşitlendirilmesi gibi alanlarda işbirliğinin daha da genişletilmesi için önceliklerin yanı sıra istatistiksel verilerin kalitesi konularını görüştüler (Türkmenistan Dışişleri Bakanlığı, 28.04.2020).
- Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi'ne göre, ülke nüfusu 34,03 milyon kişiye ulaştı ve 2020'nin başından bu yana 131,600 kişi arttı. 1 Nisan 2020 itibarıyla nüfusun %30,8'i çalışma yaşının altında olup, %58,7'si çalışabilecek yaşta ve %10,5'i ise 65 yaş ve üstü grubuna dahildir. Özbekistan'ın nüfusunun en büyük kısmı Semerkant bölgesinde yerleşmiş olup (% 11.4), onu Fergana (% 11.1), Kaşkaderya (% 9.7) ve Andijan (% 9.2) bölgeleri takip etmektedir (Anadolu Ajansı, 27.04.2020).